

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในภาคเหนือ เป็นแหล่งศูนย์กลางของภาค เนื่องจากมีประชากรจากหลายท้องที่อพยพเข้ามาอยู่เพื่อการประกอบอาชีพ ทำให้ประชากรที่อยู่ในวัยทำงานมีมากขึ้น จึงทำให้จำนวนประชากรของจังหวัดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากตารางสถิติประชากรจากทะเบียนในเขตจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2532-2547 (ดังตารางที่ 1.1) ทำให้จังหวัดเชียงใหม่ได้เติบโตและมีความก้าวหน้าอย่างมากต่อเนื่องหลายปีติดต่อกัน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การเกษตร การลงทุน และอุตสาหกรรม ซึ่งนับได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพจังหวัดหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้และชื่อเสียงให้แก่ประเทศชาติได้ (เยาวเรศ เชาวน์พูนผล, 2536)

ผลจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการแข่งขันทางด้านสินค้าและบริการอย่างสูง จึงเป็นไปได้ว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าวมีผลกระทบต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของประชาชนในวัยทำงานของจังหวัดเชียงใหม่ ส่งผลให้ค่านิยมการบริโภคเครื่องอุปโภคบริโภค สินค้า และบริการต่าง ๆ เปลี่ยนไป เมื่อเศรษฐกิจเจริญเติบโตขึ้นรายได้ของประชากรก็มากขึ้นทำให้มีอำนาจการใช้จ่ายมากกว่าเดิม สินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคมีมากมายหลากหลายชนิดให้เลือกจับจ่ายใช้สอยทำให้ประเภทค่าใช้จ่ายมีหลากหลายชนิดขึ้น จากตารางที่ 1.2 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน จำแนกตามประเภทของค่าใช้จ่าย และภาค พ.ศ. 2544 ค่าใช้จ่ายของประชากรในภาคเหนือพบว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภคอาหารและเครื่องดื่มมีมูลค่ามากที่สุดซึ่งคิดเป็นร้อยละ 84.9 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด

จากอดีตที่ผ่านมาร้านอาหารในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนยังไม่มากนัก ส่วนใหญ่มักเป็นลักษณะร้านอาหารท้องถิ่น เนื่องจากในเขตเทศบาลเป็นแหล่งศูนย์กลางความเจริญในทุกๆด้าน อีกทั้งประชากรในวัยทำงานในเขตเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตและพฤติกรรมในการบริโภคเป็นอย่างมาก เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขนาดครัวเรือนและรายได้ การเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรอีกด้วย ทำให้สถานบริการประเภทร้านอาหารได้เปิดบริการอย่างกว้างขวาง ทั้งที่เป็นร้านอาหารทั่วไป ร้านอาหารในโรงแรม ร้านอาหารตามห้างสรรพสินค้าต่างๆ

เช่น ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลลาดพร้าว ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลแอร์พอร์ตพลาซ่า หรือร้านอาหารที่อยู่ในกลุ่มไฮเปอร์มาร์ท เช่น คาร์ฟูร์ โลตัสซูเปอร์เซ็นเตอร์ บิ๊กซีซูเปอร์เซ็นเตอร์ เป็นต้น ซึ่งแต่ละร้านได้หากกลยุทธ์ต่างๆเพื่อดึงดูดบริโภค ทำให้เกิดการแข่งขันทางด้านคุณภาพการบริการ และราคาอย่างมาก

ดังที่กล่าวในข้างต้นเมื่อพฤติกรรมของประชากรวัยทำงานเปลี่ยนแปลงตามการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ พฤติกรรมการบริโภคอาหารก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ซึ่งอาจรวมถึงพฤติกรรมการบริโภคอาหารนอกบ้าน (เขาวเรศ เขาวนพูนผล, 2536) ค่าใช้จ่ายของอาหารและเครื่องดื่มก็รวมไปถึงค่าใช้จ่ายการบริโภคอาหารนอกบ้านด้วย ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1.3 ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน จำแนกตามประเภทค่าใช้จ่าย ภาค และสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2545 พบว่าค่าใช้จ่ายอาหารสำเร็จรูปที่เป็นประเภทอาหารบริโภคนอกบ้านของภาคเหนือมีค่ามากกว่าอาหารสำเร็จรูปที่ซื้อมาบริโภคที่บ้าน 82 บาท ซึ่งแสดงให้เห็นถึงค่านิยมในการบริโภคที่เปลี่ยนไป จึงเป็นปัญหาที่น่าสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ทำให้พฤติกรรมนี้เปลี่ยนแปลง

โดยพฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ผลกระทบในแง่บวกคือ เป็นการสนับสนุนการจ้างงานและการผลิตในภาคบริการของผู้ประกอบการร้านอาหารในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่สามารถประกอบกิจการได้อย่างมั่นคง ส่วนผลกระทบในแง่ลบก็คือ อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชากรในวัยทำงานได้หากแหล่งที่ไปบริโภคอาหารนอกบ้านไม่สะอาด หรือในบางครั้งการบริโภคอาหารนอกบ้านเป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือย และอาจกระทบต่อนิสัยการออมของแต่ละบุคคลได้ ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาถึงพฤติกรรมการบริโภคอาหารนอกบ้านของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ ว่ามีพฤติกรรมอย่างไร ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์ พฤติกรรมการบริโภคอาหารนอกบ้านของคนวัยทำงาน และปัจจัยเกี่ยวข้องที่มีอิทธิพลเพื่อที่จะได้ข้อมูลเป็นประโยชน์สำหรับภาครัฐและภาคเอกชนในการนำไปประกอบการวางแผนตลอดจนการกำหนดนโยบายเพื่อมาพัฒนาในการประกอบกิจการร้านค้าให้สามารถสร้างรายได้และมีกำไรอย่างมั่นคงได้

ตาราง 1.1 สถิติประชากรจากทะเบียนในเขตจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2532-2546

ปี Year	ประชากร Number of population					อัตรา เพิ่ม	ความ หนาแน่น ต่อ ตร. กม.
	รวม	ชาย	หญิง	เกิด	ตาย		
2532(1989)	1,361,320	689,293	672,027	21,495	8,398	1.16	67.70
2533(1990)	1,376,120	695,420	680,700	25,858	8,523	1.09	68.44
2534(1991)	1,386,024	698,458	687,566	31,951	9,342	0.72	68.93
2535(1992)	1,530,779	775,282	755,497	25,930	9,814	10.44	76.13
2536(1993)	1,534,074	774,848	759,226	26,327	9,901	0.22	76.30
2537(1994)	1,547,085	779,611	767,474	24,498	11,106	0.85	76.94
2538(1995)	1,552,766	778,776	773,990	25,233	13,646	0.37	77.23
2539(1996)	1,564,438	782,322	782,116	16,939	15,129	0.75	77.81
2540(1997)	1,573,757	784,729	789,028	10,160	11,814	0.60	78.27
2541(1998)	1,582,221	786,731	795,489	15,058	15,391	0.54	78.69
2542(1999)	1,587,463	787,607	799,856	18,221	15,376	0.33	78.95
2543(2000)	1,590,327	787,784	802,543	19,047	14,403	0.18	79.09
2544(2001)	1,600,850	791,537	809,313	18,162	13,585	0.66	79.62
2545(2002)	1,595,855	787,591	808,264	19,022	13,297	-0.31	79.37
2546(2003)	1,603,220	790,107	813,113				
2547(2004)							

หมายเหตุ : อัตราการเกิด, ตาย ตั้งแต่ปี 2532-2546 เป็นข้อมูลของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่ (2547)

ตาราง 1.2 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน จำแนกตามประเภทของค่าใช้จ่าย และสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2543

ประเภทของค่าใช้จ่าย	ครัวเรือน ทั้งสิ้น	ผู้ถือครอง ทำการเกษตร	ผู้ดำเนินการ ที่ไม่ใช่เกษตร	ลูกจ้าง Employees ลูกจ้างทั้งสิ้น	ผู้ประกอบการบริหาร และเด็ยพนักงาน	ผู้ประกอบการคิด และคนงานทั่วไป	ผู้ไม่ได้รับ เงินในเชิงเศรษฐกิจ
อัตราร้อยละของครัวเรือน	100.0	0.3	14.4	81.9	38.9	43.1	3.4
ขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ย	3.0	4.0	3.9	2.8	3.1	2.6	2.6
ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นต่อเดือน	14,296	13,010	16,345	14,157	18,095	10,603	9,001
ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค	12,138 (84.9%)	12,187 (93.67%)	14,161 (86.64%)	11,940 (84.34%)	15,349 (84.82%)	8,863 (83.59%)	8,277 (91.96%)
อาหารและเครื่องดื่ม 1/	4,476	3,931	5,664	4,333	4,734	3,971	2,894
เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	389	199	228	433	405	458	15
ยาสูบ หมาก ยานต์ ๑๓๑	205	42	167	219	132	298	45
เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า	381	849	434	381	461	309	118
ที่อยู่อาศัย (รวมประเมินค่าเช่าบ้านที่ ครัวเรือนอยู่เอง)	2,681	2,762	4,251	2,387	3,037	1,800	3,095
ค่าตรวจรักษาพยาบาลและค่ายา	248	213	164	261	395	141	296
ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล	266	244	317	261	284	240	190
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะ และ ค่าบริการสื่อสาร	2,784	2,691	1,872	3,017	4,928	1,291	1,028
การบันเทิงและการอ่าน	273	889	330	262	317	213	240
การศึกษา	377	365	631	334	552	137	348
เบ็ดเตล็ด	58	2	103	52	104	5	8
ค่าใช้จ่ายไม่เกี่ยวกับการอุปโภค บริโภค 2/	2,158	823	2,184	2,217	2,746	1,740	724

1/ รวมเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ซึ่งไปดื่มนอกบ้าน

2/ รวมค่าภาษี ของขวัญ และเงินบริจาค เบี้ยประกัน เงินซื้อสลากกินแบ่ง ดอกเบี้ยเงินกู้และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2543)

ตาราง 1.3 ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน จำแนกตามประเภทของค่าใช้จ่าย ภาค และสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2545

ประเภทของค่าใช้จ่าย	ตัวราคาขยาย	ภาค					สถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน											
		กรุงเทพฯและจังหวัด	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	ผู้ถือครอง		ผู้ดำเนินธุรกิจของตนเอง	ที่ไม่มีการเกษตร	ลูกจ้าง					ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงาน	เชิงเศรษฐกิจ	
							ทำการเกษตร				ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ	คนงานเกษตร	ตบงานทั่วไป	เสมียน พนักงาน	พนักงานให้บริการ			ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต
							เป็นเจ้าของที่ดิน	เช่าที่ดิน										
รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดต่อเดือน	10,889	21,087	11,227	7,747	7,550	10,701	7,470	7,595	13,893	24,902	5,431	6,541	12,662	8,861	7,620			
ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค	9,601	18,311	9,964	6,777	6,741	9,558	6,670	6,861	12,280	20,923	5,046	5,995	11,197	7,908	6,889			
อาหารและเครื่องดื่ม	3,654	5,783	3,797	2,684	2,978	3,926	2,945	3,075	4,458	5,706	2,536	2,912	4,358	3,586	2,669			
อาหารปรุงที่บ้าน	2,356	2,519	2,434	2,002	2,278	2,757	2,433	2,509	2,644	2,963	2,014	2,142	2,330	2,243	1,864			
ข้าวและอาหารที่ทำจากแป้ง	438	316	374	404	550	454	548	512	426	403	453	461	383	422	369			
เนื้อสัตว์และสัตว์ปีก	429	389	414	387	478	440	486	467	477	491	362	444	398	400	342			
ปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ	350	303	324	242	393	495	422	420	368	397	326	336	296	308	289			
นม เนยแข็งและไข่	255	330	265	212	211	319	205	221	294	420	183	178	291	244	207			
น้ำมันและไขมัน	43	39	56	39	36	55	44	52	48	44	45	45	41	45	34			
ผลไม้และถั่วเปลือกแข็ง	249	482	285	178	125	318	163	182	333	473	134	147	302	224	186			
ผัก	242	226	245	258	243	232	275	299	253	252	233	261	227	236	193			
น้ำตาลและขนมหวาน	104	101	148	93	72	140	97	112	124	127	91	72	108	109	77			
เครื่องปรุงรสและเครื่องเทศ	148	151	178	129	115	210	142	164	171	189	137	143	154	143	109			
เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์	99	182	146	59	54	94	50	79	148	167	50	55	130	112	58			
อาหารสำเร็จรูป	1,299	3,264	1,363	683	700	1,169	513	566	1,814	2,744	522	770	2,029	1,344	805			
ซีอามบริโภคน้ำดื่มที่บ้าน	513	1,094	551	300	347	462	239	250	785	855	247	318	706	514	393			
อาหารบริโภคนอกบ้าน	786	2,170	812	382	353	706	273	316	1,029	1,889	275	452	1,323	830	412			
เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	143	240	189	122	86	131	98	123	174	275	99	129	190	165	60			
ดื่มที่บ้าน	92	139	131	79	59	77	71	94	122	131	65	90	113	116	37			
ดื่มนอกบ้าน	52	101	58	43	27	54	28	29	52	144	34	40	78	49	23			

ที่มา: รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารเย็นนอกบ้านของพนักงานในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร เย็นนอกบ้านของพนักงานในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารเย็นนอกบ้านทั้งผู้ที่เคยรับประทานอาหารเย็นนอกบ้านและผู้ที่ไม่เคยรับประทานอาหารเย็นนอกบ้านของพนักงานในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารเย็นนอกบ้านของพนักงานในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารเย็นนอกบ้านและปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคอาหารเย็นนอกบ้านของพนักงานในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงเดือนมีนาคม ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2548

1.5 นิยามศัพท์

การบริโภคอาหารเย็นนอกบ้าน หมายถึง การไปรับประทานอาหารนอกบ้านในมือเย็น โดยไม่ได้ประกอบอาหารเอง หรือ การรับประทานอาหารมือเย็น ณ ร้านอาหารทั่วไป ศูนย์อาหาร ฯลฯ โดยไม่ใช่การซื้อบรรจุหีบห่อไปรับประทานที่บ้าน